

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

© 2014 СКРИПНИК Н. Є.

УДК 330.342

Скрипник Н. Є. Особливості розвитку конкурентного потенціалу економіки України: регіональний аспект

У статті розглянуті основні проблеми диспропорцій регіонального розвитку в контексті суспільного розвитку України. Визначено комплекс різновекторних чинників, які формують передумови та загрози конкурентоспроможності регіонів, обумовлений підвищенням ступеня їх інтегрованості з різними рівнями соціально-економічного розвитку та конкурентними можливостями. Проведено аналіз динаміки рейтингу України за індексом глобальної конкурентоспроможності за період з 2004 – 2013 рр. і визначені основні чинники, що спричинили втрату конкурентних позицій серед головних стратегічних партнерів у геоелектронічному просторі. Доведено, що економічна система знаходиться під впливом зовнішніх і внутрішніх флуктуацій, які перевищують її адаптаційні можливості та провокують стан несталості. На основі результатів комплексної діагностики соціально-економічного розвитку регіонів України визначені основні конкурентні переваги і стримуючі фактори та їх сукупний вплив на позицію України в глобальному світовому економічному просторі. Визначена тенденція нарощення диспропорційності регіонального інвестиційного клімату та зростання дивергентності розвитку регіонів, що свідчить про декларативність та недосконалість нормативно-правової бази з питань державної регіональної політики, відсутність дієвих механізмів регулювання взаємовідносин центральних органів виконавчої влади з регіонами та регіонів між собою, неефективність застосування визначених на законодавчому рівні інструментів стимулювання розвитку регіонів. Обґрунтовано стратегію просторового економічного розвитку України на основі формування полюсів зростання.

Ключові слова: конкурентний потенціал, конкурентоспроможність, регіон, регіональні диспропорції, індикатори регіональної дивергенції

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 11.

Скрипник Наталія Євгенівна – кандидат економічних наук, доцент, докторант, Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара (вул. Наукова, 13, Дніпропетровськ, 49050, Україна)

E-mail: skripnik_ne@mail.ru

УДК 330.342

UDC 330.342

Скрипник Н. Е. Особенности развития конкурентного потенциала экономики Украины: региональный аспект

В статье рассмотрены основные проблемы диспропорций регионального развития в контексте общественного развития Украины. Определен комплекс разнонаправленных факторов, формирующих предпосылки и угрозы конкурентоспособности регионов, обусловленный повышением степени их интегрированности с разными уровнями социально-экономического развития и конкурентными возможностями. Проведен анализ динамики рейтинга Украины по индексу глобальной конкурентоспособности за период с 2004 – 2013 гг. и определены основные факторы, повлекшие потерю конкурентных позиций среди главных стратегических партнеров в геоэкономическом пространстве. Доказано, что экономическая система находится под влиянием внешних и внутренних флуктуаций, которые превышают ее адаптационные возможности и провоцируют состояние неустойчивости. На основе результатов комплексной диагностики социально-экономического развития регионов Украины определены основные конкурентные преимущества, сдерживающие факторы и их совокупное влияние на позицию Украины в глобальном мировом экономическом пространстве. Определена тенденция наращивания диспропорции регионального инвестиционного климата и рост дивергентности развития регионов, которая свидетельствует о декларативности и несовершенстве нормативно-правовой базы по вопросам государственной региональной политики, отсутствии действенных механизмов регулирования взаимоотношений центральных органов исполнительной власти с регионами и регионов между собой, неэффективности применения определенных на законодательном уровне инструментов стимулирования развития регионов. Обоснована стратегия пространственного экономического развития Украины на основе формирования полюсов роста.

Ключевые слова: конкурентный потенциал, конкурентоспособность, регион, региональные диспропорции, индикаторы региональной дивергенции.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 11.

Скрипник Наталія Євгенівна – кандидат економічних наук, доцент, докторант, Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара (вул. Наукова, 13, Дніпропетровськ, 49050, Україна)

E-mail: skripnik_ne@mail.ru

Skrypnuk N. Y. Specific Features of Development of Competitive Potential of Ukrainian Economy: Regional Aspect

The article considers main problems of disproportions of regional development in the context of social development of Ukraine. It identifies the complex of multidirectional factors that form prerequisites and threats of competitiveness of regions, caused by increase of the degree of their integration with various levels of socio-economic development and competitive capabilities. It conducts analysis of dynamics of Ukrainian rating by the index of global competitiveness for the period 2004 – 2013 and identifies main factors that resulted in the loss of competitive positions among basic strategic partners in the geo-economic environment. It proves that economic system is under influence of external and internal fluctuations, which surpass its adaptive possibilities and provoke the state of instability. On the basis of results of complex diagnostics of socio-economic development of Ukrainian regions of Ukraine the article identifies main competitive advantages, constraints and their aggregate influence upon the position of Ukraine in the global world economic environment. The article identifies the tendency of build-up disproportions of regional investment climate and growth of divergence of development of regions, which testifies to declarativity and imperfection of the regulatory and legal base on the issues of state regional policy, absence of effective mechanisms of regulation of interrelations of central bodies of executive authority with regions and regions between themselves, inefficiency of application of certain legislative instruments of stimulation of development of regions. The article justifies the strategy of spatial economic development of Ukraine on the basis of formation of the growth poles.

Key words: competitive potential, competitiveness, region, regional disproportions, indicators of regional divergence.

Pic.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 11.

Skrypnuk Nataliia Ye. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Candidate on Doctor Degree, Dnipropetrovsk National University named after O. Gonchar (vul. Naukova, 13, Dnipropetrovsk, 49050, Ukraine)

E-mail: skripnik_ne@mail.ru

Глибинна трансформація соціально-економічних відносин, що відбувається в Україні, обумовлює необхідність дослідження та усвідомлення регіонального розвитку суспільства, обґрунтування його пріоритетів і формування адаптивних механізмів управління. Останнім часом загострюються проблеми диспропорцій регіонального розвитку в контексті суспільного розвитку України.

Подальший розвиток регіонально-просторових умовень багато в чому залежить і від рівня їх конкурентоспроможності, що безпосередньо впливає на міжнародну конкурентоспроможність національної економіки загалом. Підвищена увага науковців до проблеми глобальної конкурентоспроможності національної конкурентоспроможності та її регіонів пов'язана перш за все з мінливістю світогосподарських процесів і підвищенням інтенсивності конкуренції за енергетичні, сировинні, трудові та фінансові ресурси, сучасні передові технології.

Фундаторами теорії глобалізму, концепції неоліберальної глобалізації є такі визнані міжнародної науковою спільнотою вчені, як У. Бек, М. Кастельс, Д. Найт, Ф. Фукуяма. Послідовниками, які розвинули та збагатили теоретичні основи розвитку національних господарств в умовах глобалізаційно-трансформаційних перетворень, є Д. Сакс, Е. Корнер, Д. Долар, Д. Френкель, Д. Ромер. Дослідженню проблем економічного зростання регіонів на засадах підвищення їх конкурентоспроможності присвячені роботи О. Амоші, О. Білоруса, З. Варналія, В. Гейця, М. Долішнього, С. Злупко, М. Кизима, Е. Лібанової, С. Романюка, В. Пили, М. Чумаченка, А. Чухна та ін. Здобутки цих вчених мають велике наукове і практичне значення.

Незважаючи на величезну значимість наукових здобутків науковців, присвячених формуванню конкурентного потенціалу економіки України в сучасних умовах глобального загальноекономічного розвитку, залишаються мало вивченими регіональні аспекти визначених процесів. Сучасні наукові дослідження не приділяють належної уваги пошуку основних детермінант забезпечення конкурентоспроможності регіонів України.

Оконтурені проблеми вимагають розробки сучасних адаптивних механізмів управління регіональним розвитком територій в умовах глибинних гео економічних трансформацій. Діагностика диспропорцій регіонального соціально-економічного розвитку спрямована на формування антиципативної антикризової системи управління територіями, орієнтованої на розвиток та інновації.

Мета статті виявити основні детермінанти забезпечення конкурентоспроможності регіонів України в умовах активізації глобальних інтеграційних процесів.

Конкурентоспроможність у регіональній проекції є багатоаспектним явищем, яке характеризується тісним взаємозв'язком і взаємообумовленістю її окремих елементів і рівнів. Поширення процесів економічної глобалізації робить актуальнішим питання забезпечення конкурентоспроможності регіональної економіки як запоруки сталого поступального розвитку. Комплекс різновекторних чинників, які формують передумови та загрози конкурентоспроможності регіонів, обумовлений підвищенням ступеня їх інтегрованості з різними рівнями соціально-економічного розвитку та конкурентними можливостями.

Огляд трактовок терміна «конкурентоспроможності» наданих провідними зарубіжними та вітчизняними науковцями дає змогу зробити висновки, що автори наводять відповідні визначення терміна залежно від власного

розуміння мети національної економіки. Згідно з думками багатьох дослідників складовою конкурентоспроможності є ефективне використання ресурсно-виробничого потенціалу економіки, підвищення її продуктивності. Засновник теорії конкурентоспроможності націй М. Портер розглядає конкурентоспроможність країни як наявність, збереження і розвиток її конкурентних переваг в умовах динамічної міжнародної конкуренції, в якій головну роль відіграють інновації. Основними факторами конкурентоспроможності в сучасному постіндустріальному суспільстві є не традиційні переваги (наявність ресурсів, вигідне геополітичне становище тощо), а нові – конкурентні переваги, пов'язані з розвитком інтелектуального капіталу [1].

Глобальна фінансово-економічна криза 2008 р. продемонструвала, що дестабілізація однієї складової світового господарства негативно впливає на інші її компоненти, а дисбаланс декількох складових, утворюючи синергетичний ефект, призводить до значних руйнівних наслідків за умов низької адаптивності економіки. Формування конкурентоспроможної та адаптивної до зовнішніх збурень регіональної економіки є головним завданням державної соціально-економічної політики, розв'язання якого потребує визначення ключових складових адаптивності, що відповідатимуть наявним і майбутнім викликам.

У міжнародних рейтингах конкурентоспроможності Україну традиційно зараховують до країн, які розвиваються та характеризуються підвищеною політичною і економічною нестабільністю, несприятливим інвестиційним кліматом і високими ризиками господарської діяльності.

За даними рейтингової оцінки глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) протягом 2004 – 2006 рр. позиції України посилилися і вона піднялася у рейтингу з 86 до 69 місця, а за 2007 – 2011 рр. втратила 20 позицій у рейтингу, опустившись на 89 місце у 2010 р. із 139, і піднялася на 7 позицій у 2011 р., зайнявши 82 місце із 142. За оцінками міжнародного рейтингу в 2012 р. Україна зміцнила свої позиції та посіла 73 серед 144 країн світу, піднявшись на 9 сходинок порівняно з минулим роком. Однак за даними останнього звіту «The Global Competitiveness Report 2013 – 2014» Україна посіла 84 місце серед 148 країн світу, втративши 11 позицій в рейтингу, порівняно з минулим роком. Найближчими сусідами України у цьогорічному рейтингу опинилися Туніс і Уругвай. Провідні позиції займають Швейцарія, Сінгапур та Фінляндія, які складають трійку лідерів. Усі пострадянські країни випереджають Україну за індексом глобальної конкурентоспроможності, окрім Молдови, яка зайняла 89 місце. Найбільший торговельний партнер України, Російська Федерація, випереджає її на 20 позицій і посідає 64 місце у загальному рейтингу [2]. Дані репрезентовані на рис. 1 підтверджують, що Україна займає найнижчу сходинку серед країн, які є основними її стратегічними партнерами в гео економічному просторі.

Результати дослідження доводять, що Україна втратила позиції за всіма групами складових рейтингу конкурентоспроможності порівняно з минулим роком: за основними базовими вимогами (з 79 на 91 місце), підсилювачами ефективності (з 65 місця на 71); і факторами інноваційного розвитку (з 79 місця на 95). Україна погіршила свої результати порівняно з минулим роком за всіма складовими індексу, а саме за індикаторами макроекономічної стабільності на 17 пунктів, зайнявши 107 місце проти 90.

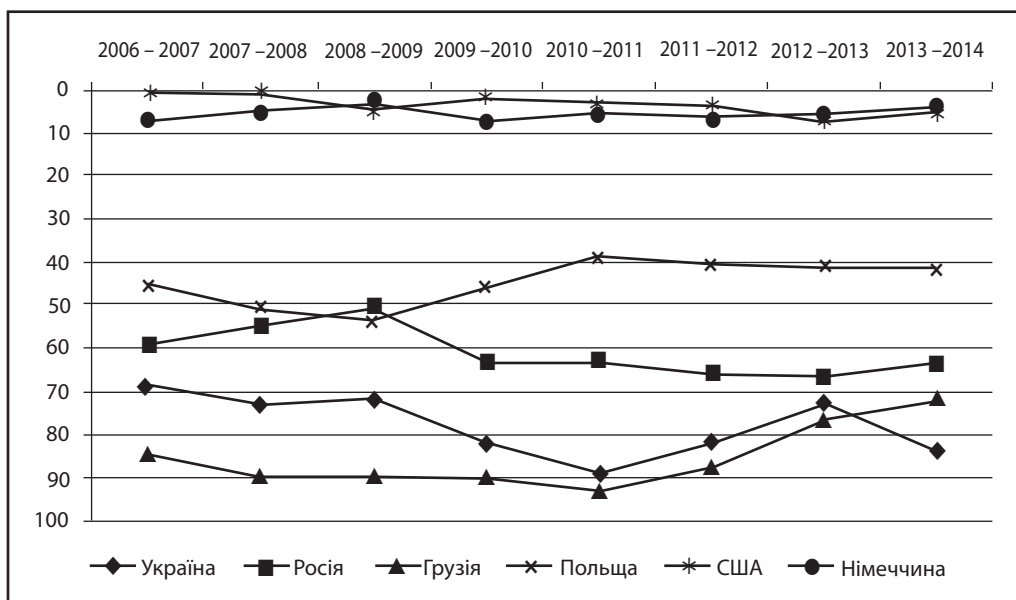

Рис. 1. Динаміка показників рейтингу держав за індексом глобальної конкурентоспроможності за період з 2006 – 2013 рр. (складено та розраховано автором за даними [2])

Невтішні результати за даною детермінантою конкурентоспроможності обумовлені незадовільним платіжним балансом, високим рівнем доларизації економіки та високим ризиком суверенного дефолту. Негативно впливають на рівень конкурентоспроможності України такий чинник, як рівень розвитку інституцій (137 місце, що на п'ять позицій нижче минулого року), що пов'язано з недостатнім захистом прав власності на землю, практикою ігнорування та невиконання норм законодавства, низьким рівнем державного управління в Україні, високим рівнем бюрократизації та неефективністю державних фінансів, надмірною політичною залежністю судової системи. Досить низька позиція за складовою ефективність ринку товарів (124 місце, втрачено 7 позицій у рейтингу порівняно з минулим роком) свідчить про проблеми в розвитку конкуренції на внутрішньому ринку, які обумовлені втручанням держави в роботу ринків, нерівномірним розподілом податкового навантаження. Низький рівень розвитку фінансового ринку (117 місце, рейтинг нижчий на три позиції порівняно з минулим роком) є доказом недосконалості фінансової системи формувати ринково-кредитні потоки у секторах економіки відповідно до цілей державної економічної політики. Найбільшого падіння на 22 пункти зазнала інноваційна складова рейтингу, яка перемістилася з 71 на 93 сходинку, що свідчить про суттєві перешкоди на шляху модернізації національної економіки та соціально-економічного розвитку держави. Основними проблемами, що ускладнюють розвиток інновацій в Україні, є фактичне спрямування державної політики на закріплення моделі економіки, яка ґрунтується на низько технологічних укладах, і слабкий розвиток ринкових інституцій. Результати дослідження дають нам можливість зробити припущення, що економічна система знаходиться під впливом зовнішніх і внутрішніх флуктуацій, які перевищують її адаптаційні можливості та провокують стан несталості.

Починаючи з 2008 р. фонд «Ефективне управління» спільно із Всесвітнім економічним форумом проводить дослідження конкурентоспроможності регіонів України. Основною метою дослідження є комплексна діагностика

соціально-економічного розвитку регіонів України, визначення основних конкурентних переваг і стримуючих факторів та їх сукупний вплив на позицію України в глобальному світовому економічному просторі. За результатами дослідження 2013 р. п'ятірку лідерів очолюють м. Київ, Харківська, Одеська, Донецька, Дніпропетровська області, останні сходинки займають Чернігівська, Тернопільська, Житомирська, Херсонська, Кіровоградська області. За період з 2011 – 2013 рр. усі регіони України покращили бальні оцінки індексів конкурентоспроможності, в середньому по регіонах вона зростає з 3,87 до 4,01 бала, тобто на 0,14 бали. У 2011 р. середнє значення відповідало 96 місцю з 142 країн (рівень Сербії та Монголії), у 2013 р. середня оцінка регіонів відповідає 88 місцю із 148 країн у глобальному рейтингу (рівень Камбоджі, між Боснією та Молдовою). У 2013 р. вперше до п'ятірки регіонів-лідерів потрапила Одеська область, випередив Дніпропетровську та Донецьку та посіла третю сходинку в рейтингу. Порівняно з минулим роком середні оцінки регіонів виросли по дев'яти складових з дванадцяти. Середні оцінки впали для складових макроекономічного середовища та ефективності ринку праці. Розрив між регіонами за індексом конкурентоспроможності збільшився порівняно з минулим роком на 0,01 та складає 0,56 бала. Порівнюючи отримані регіонами бальні оцінки зі світовим рейтингом глобальної конкурентоспроможності, розбіжність між регіоном лідером та аутсайдером складає 48 місць. Слід відзначити, що цього року значно скоротився розрив між регіонами за оцінкою інституцій, ефективністю ринку товарів та за рівнем розвитку бізнесу. Але спостерігається збільшення різниці в оцінках вищої освіти і профпідготовки та технологічної готовності. Основними детермінантами, що обумовили позитивну динаміку розвитку та підвищення конкурентоспроможності регіонів визначені якісні охорона здоров'я, початкова освіта, вища освіта та ефективний ринок праці, але встановлено, що основною перешкодою для розвитку бізнесу є відплив кваліфікованої робочої сили. Негативний вплив на рівень конкурентоспроможності регіонів справили такі чинники, як розмір ринку, зниження інноваційної актив-

ності та недостатня оснащеність новими технологіями [3, 4, 5]. Недостатній приплив прямих іноземних інвестицій гальмує трансфер сучасних технологій в Україну. На сучасному етапі розвитку світової економіки технологічні шоки зумовлюють стрімкі зміни в підвищенні продуктивності праці, коли внаслідок упровадження нових технологій суттєво підвищується ефективність використання трудових ресурсів. Значне підвищення продуктивності праці в період 1999 – 2000 рр. і 2004 р. було обумовлене відновленням використання раніше виключених із процесу виробництва потужностей. Такі зрушення не можна пов'язувати з позитивною дією досягнень науково-технічного прогресу. В економіках переважної більшості розвинених і трансформаційних країн відбуваються суттєві технологічні зрушення, а виробнича база України залишається технологічно відсталою, що знижує конкурентоспроможність української продукції як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринку і тим уповільнює загальноекономічну динаміку. За даними Світового економічного форуму, у 2013 р. технологічний рівень економіки України за параметром залучення прямих іноземних інвестицій та трансферу технологій знаходиться на 131 місці у рейтингу серед 148 країн світу.

Результати дослідження виявили значні розбіжності в значенні рейтингу конкурентоспроможності регіонів лідерів та аутсайдерів, так підсумкові бали Києва та Кіровоградської області відповідно дорівнюють 51 (Португалія) і 99 (Нікарагуа) позиціям у рейтингу глобальної конкурентоспроможності. Значний міжрегіональний розрив виявлений за рівнем технологічної готовності, за розміром ринку й рівнем розвитку інфраструктури. Найменші розбіж-

ності у балах зафіксовані за рівнем ефективності ринку праці й товарів, а також охорони здоров'я та початкової освіти.

Беззаперечним є той факт, що слабкою економіку України робить величезний міжрегіональний розрив у рівні розвитку. Україна далеко не повністю використовує потенціал регіонального розвитку через нерівномірність інвестування економіки, включаючи інвестиції в людський капітал, що обумовлює значні розбіжності в розвитку (табл. 1).

Так, за даними Державної служби статистики України прями іноземні інвестиції на кінець 2012 р. в економіку України склали 54462,4 млн дол. США, у м. Київ – 26592,1 млн дол. США, а в Чернівецькій та Тернопільській областях 64,3 і 64,6 млн дол. США відповідно. Нескладні підрахувати вражають, так біля 50% від загальної суми прямих іноземних інвестицій в економіку України сконцентровані у м. Києві та перевищують у 412 разів обсяг інвестування у названих областях [6, с. 262]. Нерівномірність у розподілі інвестиції обумовлена рівнем конкурентоспроможності регіональних економік. Інвестиційні потоки спрямовуються в регіони, які мають більш розвинену інфраструктуру, сприятливе підприємницьке середовище, кваліфіковані трудові ресурси.

Пострадянський період ринкової організації відтворення господарського простору в Україні характеризується нерівномірністю перебігу цього процесу у його складових, а саме – зростанням диспропорцій у розвитку територіально-господарчих утворень субнаціональних рівнів, зокрема регіонів, за всіма важливими економічними і соціальними показниками. Наслідками політики державної підтримки базових та експортних галузей промисловості, що мають високий ступінь територіальної локалізації, є концентрація еко-

Таблиця 1

Індикатори регіональної дивергенції за даними 2012 р. (складено та розраховано автором за даними [6, с. 49, 79, 23, 197, 251, 262, 358, 382; 7, с. 8])

Показник	У середньому по Україні	Регіон	Значення		Співвідношення, рази
			максимальне	мінімальне	
Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, грн	28488	м. Київ	79729	–	6,0
		Чернівецька обл.	–	13228	
Кількість суб'єктів ЄДРПОУ з розрахунку на 1000 осіб населення	29,5	м. Київ	94,5	–	5,5
		Закарпатська обл.	–	17,1	
Капітальні інвестиції на одну особу, грн	6467,1	м. Київ	28552,9	–	13,0
		Закарпатська обл.	–	2189,2	
Прямі іноземні інвестиції на одну особу станом на 31.12.2012 р., дол. США	1195,6	м. Київ	9347,0	–	155,8
		Тернопільська обл.	–	60,0	
Середньомісячна заробітна плата, грн	3026,0	м. Київ	–	–	2,1
		Тернопільська обл.	4607,0	2185,0	
Рівень зареєстрованого безробіття, %	1,8	Черкаська обл.	3,3	–	6,6
		м. Київ	–	0,5	
Обсяг реалізованої промислової продукції на одну особу, млн грн	24,48	Донецька обл.	50,9	–	12,7
		Чернівецька обл.	–	4,0	
Обсяги експорту товарів, млн дол. США	68809,8	Донецька обл.	14127,2	–	113,1
		Чернівецька обл.	–	124,9	

номічного потенціалу держави у східних і південно-східних регіонах. За даними Держкомстату України на 5 регіонів, а саме Донецьку, Дніпропетровську, Луганську, Запорізьку і Харківську області, припадає 58,1% обсягу реалізованої промислової продукції, 53,3% обсягу валового регіонального продукту, 28,0% кількості суб'єктів ЄДРПОУ, 50,1% обсягу експорту товарів, 62,5% обсягу інвестицій в основний капітал, 33,7% основних засобів країни [8, с. 12, 14; 6, с. 79, 85, 251]. Водночас у західних і центральних областях відбувалася деіндустріалізація, що супроводжувалася масштабним безробіттям. За таких обставин диспропорції у регіональному розвитку постійно зростали, відбувалася дезінтеграція економічного простору держави, послаблення міжрегіональних економічних зв'язків.

Диференціація регіонального розвитку складових інноваційного потенціалу також є вагомим детермінантом поглиблення процесу регіональних диспропорцій. Науково-технічний потенціал України зосереджений у шести регіональних центрах, а саме Києві, Дніпропетровську, Донецьку, Харкові, Одесі та Львові. У цих регіонах сконцентровано 63,6% організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи, 77,2% виконання робіт, 79,3% впроваджених у виробництво робіт, розташовано 39,3% промислових підприємств, що впроваджували інновації та випускали інноваційні види продукції [9, с. 12, 122, 126, 166, 197].

Усвідомлюючи проблеми диспропорцій регіонального розвитку, як визначального стримуючого чинника розбудови держави, в 2005 р. був прийнятий Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів», в якому чітко визначені правові, економічні та організаційні засади імплементації державної регіональної політики щодо стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій [10]. У 2006 р. на його основі затверджена «Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року», в якій обґрунтовані основні проблеми, а саме збільшення диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів, низька конкурентоспроможність та інвестиційно-інноваційна активність та запропоновані основні напрями їх подолання. На жаль, соціально-економічна динаміка розвитку регіонів за період 2005 – 2013 рр., підтверджує тенденції нарощення диспропорційності регіонального інвестиційного клімату та зростання дивергентності розвитку регіонів, що свідчить про декларативність та недосконалість нормативно-правової бази з питань державної регіональної політики, відсутність дієвих механізмів регулювання взаємовідносин центральних органів виконавчої влади з регіонами та регіонів між собою, неефективність застосування визначених на законодавчому рівні інструментів стимулювання розвитку регіонів.

ВИСНОВКИ

Особливості регіонального розподілу виробничого й інноваційного потенціалу вимагають впровадження дійових і скоординованих механізмів реалізації державної інноваційної політики. Концептуальні засади інноваційної моделі розвитку регіонів мають бути основою у процесі структурної перебудови економіки регіональних складових, яка повинна базуватись на активізації управління інвестиційними та інноваційними процесами, розбудові виробничої, ринкової та транспортної інфраструктури, формуванні сприятливого інвестиційного та підприємницького середовища тощо. Політика спрямування та використання інноваційних

ресурсів повинна орієнтуватися на вибір нових конкурентоспроможних технологій, будівництво нових або модернізацію діючих об'єктів, впровадження у виробництво нової інноваційної продукції та забезпечення її збуту з урахуванням кон'юнктури ринку. Саме таким чином можна забезпечити істотне підвищення конкурентоспроможності українських регіонів і водночас адаптивність до зовнішніх збурень, змінити сировинний вектор їхнього розвитку, сформований на етапі забезпечення макроекономічної стабілізації. Перехід до інноваційної моделі розвитку регіональної економіки дозволить стабілізувати та забезпечити сталий розвиток економіки держави в цілому з максимальним врахуванням і використанням місцевих природних, сировинних, інших особливостей регіонів, ефективно застосувати науковий, виробничий і ресурсний потенціал регіонів.

Наявність значних відмінностей в розвитку регіонів України вказує на високий потенціал зростання за умови проведення цілеспрямованої політики регіонального розвитку. Досвід розвинених країн демонструє позитивні результати державної підтримки відсталих регіонів шляхом «зонування» території країни та введення низки пільг для інвесторів у разі вкладання інвестицій в окремі види економічної діяльності, які потребують їх в першу чергу. Тобто використання механізмів державного заохочення інвесторів до розвитку певних видів діяльності в окремих регіонах дозволить перерозподілити інвестиції на користь депресивних регіонів, зменшити міжрегіональні диспропорції.

Стратегія просторового економічного розвитку України повинна спиратися на природно сформовані позитивні тенденції, тобто ареали зростання, де виявляється кумулятивний ефект поєднання сприятливих факторів поступу. Політика прискорення формування полюсів зростання надасть можливість розширити їх вплив на оточуючі території, підтримуючи природну дифузю інновацій. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Портер М. Конкуренція / М. Портер ; [пер. с англ. О. Л. Пелявского и др.]. – Испр. изд. – М.; С-Пб.; К. : Вильямс, 2005. – 602 с.
2. The Global Competitiveness Report 2012 – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf
3. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України. 2011 р. Опубліковано Фондом «Ефективне Управління» за підтримки Всесвітнього економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.feg.org.ua/docs/Ukraines_Competitiveness_Report_2011_ua.pdf
4. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України. 2012 р. Опубліковано Фондом «Ефективне Управління» за підтримки Всесвітнього економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.feg.org.ua/docs/FEG_report_2012_body_ua_20.11.2012.pdf
5. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України. 2013 р. Опубліковано Фондом «Ефективне Управління» за підтримки Всесвітнього економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.feg.org.ua/docs/FEG_report_2013_body_ukr_web.pdf
6. Статистичний щорічник України за 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Статистичний бюлетень № 1 за січень 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Статистичний збірник «Регіони України», 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

9. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

10. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005 № 2850-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>

11. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року. Затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-p/page>

REFERENCES

[Legal Act of Ukraine] (2005). <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>

[Legal Act of Ukraine] (2006). <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-p/page>

“Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini u 2012 r.” [Research and Innovation in Ukraine in 2012]. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Porter, M. Konkurentsiia [Competition]. M.; SPb.; K. : Viliams, 2005.

“Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2012 r.” [Statistical Yearbook of Ukraine for 2012]. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

“Statystychnyi biuletyn № 1 za sichen 2013 roku” [Statistical Bulletin number 1 in January 2013]. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

“Statystychnyi zbirnyk «Rehiony Ukrainy», 2012” [Statistical Yearbook "Regions of Ukraine", 2012]. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

“The Global Competitiveness Report 2012 – 2013” http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf

“Zvit pro konkurentospromozhnist rehioniv Ukrainy. 2011 r.” [Report on the competitiveness of regions of Ukraine. 2011]. http://www.feg.org.ua/docs/Ukraines_Competitiveness_Report_2011_ua.pdf

“Zvit pro konkurentospromozhnist rehioniv Ukrainy. 2012 r.” [Report on the competitiveness of regions of Ukraine. 2012]. http://www.feg.org.ua/docs/FEG_report_2012_body_ua_20.11.2012.pdf

“Zvit pro konkurentospromozhnist rehioniv Ukrainy. 2013 r.” [Report on the competitiveness of regions of Ukraine. 2013]. http://www.feg.org.ua/docs/FEG_report_2013_body_ukr_web.pdf

УДК 338.12

РОЗВИТОК ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНОМ З УРАХУВАННЯМ ПОЛОЖЕНЬ ТЕОРІЇ КЛАСТЕРІВ

© 2014 ГАЙСАРОВА А. А.

УДК 338.12

Гайсарова А. А. Розвиток еколого-економічного управління регіоном з урахуванням положень теорії кластерів

У статті систематизовані теоретичні підходи до розвитку механізму еколого-економічного управління з урахуванням можливостей кластеризації системи природокористування регіону. Розглянуто сутність дефініції «кластер» в економіці. У результаті дослідження обґрунтовано сутність поняття «екологічний кластер», його форми. Виділено основні напрями розвитку механізму еколого-економічного управління на підставі формування двох типів екологічних кластерів, що дозволить вирішувати не тільки економічні, але в першу чергу – екологічні проблеми території.

Ключові слова: еколого-економічне управління, механізм, кластер, екологічний кластер, кластеризація.

Рис.: 1. **Бібл.:** 19.

Гайсарова Анастасія Андріївна – здобувач, Національна академія природоохоронного і курортного будівництва (вул. Київська, 181, Сімферополь, 95493, Україна)

E-mail: xaoc@napks.edu.ua

УДК 338.12

Гайсарова А. А. Развитие механизма эколого-экономического управления регионом с учетом положений теории кластеров

В статье систематизированы теоретические подходы к развитию механизма эколого-экономического управления с учетом возможностей кластеризации системы природопользования региона. Рассмотрена сущность дефиниции «кластер» в экономике. В результате исследования обоснованы сущность понятия «экологический кластер», его формы. Выделены основные направления развития механизма эколого-экономического управления на основании формирования двух типов экологических кластеров, что позволит решать не только экономические, но в первую очередь – экологические проблемы территорий.

Ключевые слова: эколого-экономическое управление, механизм, кластер, экологический кластер, кластеризация.

Рис.: 1. **Библ.:** 19.

Гайсарова Анастасия Андреевна – соискатель, Национальная академия природоохоронного и курортного строительства (ул. Киевская, 181, Симферополь, 95493, Украина)

E-mail: xaoc@napks.edu.ua

UDC 338.12

Haysarova A. A. Development of the Mechanism of Ecological and Economic Management of the Region with Consideration of Provisions of the Cluster Theory

The article systemises theoretical approaches to development of the mechanism of ecological and economic management with consideration of possibilities of clusterisation of the system of nature management of the region. It considers the essence of the “cluster” definition in economy. In the result of the study the article justifies the essence and forms of the “ecological cluster” notion. It marks out main directions of development of the mechanism of ecological and economic management on the basis of formation of two types of ecological clusters, which allows solution of not only economic but first of all ecological problems of territories.

Key words: Key words: ecological and economic management, mechanism, cluster, ecological cluster, clusterisation.

Fig.: 1. **Bibl.:** 19.

Haysarova Anastasiia A. – Applicant, The National Academy of Environmental Protection and Resort Development (vul. Kyivivska, 181, Simferopol, 95493, Ukraine)

E-mail: xaoc@napks.edu.ua